

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Actorvm Ecclesiae Mediolanensis, Pars Tertia - In Qva, Liber Memorialis Ad
populum Ciuitatis, & Dioecesis Mediolanensis, A Beato Carolo Borromaeo
Titvli Sanctae Praxedis compositus continetur

Borromeo, Carlo

Brixiae, 1603

Rebus aduersis conflictatus Carolus in salutari disciplina progreditur. cap.
1.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10502

CAROLI CARD. S. PRAXEDIS, ARCHIEPISCOPI MEDIOLANI.

Liber Secundus.

Rebus ad
neris con-
fistatus Ca-
rolus in salu-
tari discipli-
na progred-
itur
CAPUT L

CAROLO quamquam ipsis initijs prospera fere omnia, faciliaque Mediolani euenirēt; expectanda tamē erant ea difficultates, eaque certamina; quæ paulo virtutis, ac pietatis illustriorem viā ingredientis; nedum incumbenti Episcopo ad corruptos amplissimæ ciuitatis mores emendandos; solent offerri. Enimvero perennis ille rerum salutarium aduersarius, malorumque seminator, pios conatus omnes semper impedire, omnesque ad salutem aditus obstruere studet: qui iacentes homines sæpe commouet; per se varijs cupiditatibus incitatos ad omnē contumaciam, & iniuriam impellit: auaritiæ, libidinis, superbiæ stimulos adhibet, vt religiosis Pastoribus quā acerrimos paret aduersarios, & insidiatores. Cumque illud assidue cogitet Episcopus; omnique studio agat, si modo recte munere suo fungi velit; vt populum sibi creditum a vitijs abducat; & ad optima christianæ vitæ instituta inducat, & compellat: quoniam hæc humanæ voluptati, cupiditatisque valde repugnant; in plurimos necesse est incurrat aduersarios. pio namque in vniuersum, & ad rectam viuendi viam propenso po-

puso, nihil mirum est tamē, varijs de causis multas inuehi corruptelas; vitiosos etiam multos, improbosque; nedum à christianæ vitæ perfectione remotos admisceri; in magna præsertim ciuium, externorumque frequentia. Eorum vero plerique qui dominantur in populis, aliā in sua ditione potestatem, & eam sibi quoque imminentem submoleste fere patiuntur; ac dum Episcopus ius dicit, iubet, coercet; siue iuris sui tuendi desiderio, siue alia de causa inueniunt varijs nominibus quod querantur, & exposculet: cum difficile sit non vti, quod in promptu est; legitimi iudicij nonnumquam impatientes viam adhibent; neque satis sacrę potestati suam relinquunt locum. Si Principes, ac domini prætermittant; non detunt administri, qui sese attentos præbent; vt sæpe etiam, quæ illi nec iubent, nec volunt, tamen studiose faciunt, quod ita gratiam se ab eis inire putent. Alij vel tacent, timētes, ne dictum coram rem domini, licet sapienter dictum, pro maledicto habeatur; vel loquentes minime audiuntur. Ita in bonâ, piaque ciuitate; bono item, & catholico Principe; multæ sunt Episcopis tamen paratæ difficultates, multæ sæpe iniuriæ, insectationes, atque adeo interdum cruciatibus. neque enim a suis hostibus tantummodo,

eum modo, vel ab Ecclesie catholice
 desertoribus suis, Christus Dominus
 molestias, acerbitatesque imminere
 pronunciauit. Vbi vitia, cupiditate
 que nulla sint, vbi nulla diaboli fa-
 cultas; ibi qui repugnent Episcopus
 habebit nullos: tuncque non erit qui
 resistat, atque insectetur; cum ipse fla-
 gitioforum poenas, iusque suum per-
 sequi nolit. Cantuarie inter catho-
 licos inuenti sunt, qui Thomam cru-
 delissime interficerent: Florentis, qui
 Antonium percutere, non vereren-
 tur, optimos, atque sanctissimos An-
 tistites: quibus equidem ciuitatibus
 non tam obijcere velim, quod in ijs
 Episcopi sint afflicti; quam gratula-
 ri, quod tales habuerint Episcopos.
 neque tam dolere par est sanctorum
 ipsorum virorum perpeffionibus,
 quam letari premijs. Similiter de ci-
 uitate nostra Mediolanensi mihi eue-
 nisse videtur. nam & eximia eius pie-
 tas sanctorum Patrum grauissimo te-
 stimonio celebrata, hoc quoque tem-
 pore passim laudatur; & Regi opti-
 mo, ac religiosissimo Philippo paret:
 & talis nihilominus Archiepiscopus
 maximis in ea molestijs est affectus;
 atque adeo nefarie percussus: quarum
 rerum culpam ab auctoribus in ceteros
 deriuare, iniquum esset; qui semper
 eum religiose coluerunt. Non
 est autem, cur his omnibus quicquam
 deterreatur, aut in suo munere lan-
 guescat sacrorum Antistes. quin potius
 conditionem esse suam agnosces,
 vt imitatione ducis sui Christi,
 varijs laboribus, acerbitatibusque
 conflictatus, coelestem palmam ferat:
 ad animi fortitudinem cum res aspe-
 ra incidunt, cum vitæ sanctitate con-
 iunctam, omni ope nitatur; sciens ma-
 xime, quanta laboranti, & quam iu-
 cunda leuatio; quamque vberes per-
 pello fructus, diuina benignitate sint
 parati. Carolus igitur ad ecclesie
 suæ ordinationem, emendationem
 que quotidie propius accedens; cum

laicos homines nonnullos ex crimi-
 nibus ad forum suum pertinentibus,
 vocari; aliquos etiam in custodiam
 dari per suos lictores iuberet; mini-
 me ius Episcopo esse quidam dixe-
 runt, laicos absque Magistratum au-
 thoritate vinciri iubere. qui faceret,
 ab eo regium ius occupari. immo ve-
 ro neque licere affirmabant lictori-
 bus suis multis vtique; neque vllis omni-
 no, armorum genere quodam instru-
 ctis, quæ ceteris erant prohibita. Ac
 cum publice tamen aut scriptura mi-
 nime resistendum existimaretur; ip-
 sis priuatim sacri tribunalis hominibus
 verbo interdictum est, ne laicum quem
 quam auderent comprehendere; neque
 arma ceteris prohibita gestare. Ad
 hæc, cum edere Carolus synodi suæ
 constitutiones curaret, in quibus re-
 periri multa necesse erat ad laicos
 pertinentia; id minime ferendum esse
 palam, dicebatur. Præterea nescio
 quid à se concessus, petendum prius
 Magistratus asseuerabant, quam Apo-
 stolicis litteris, iussive quis vtere-
 tur, aut promulgaret. Quarum omni-
 rerum facultatem ad se pertinere cõ-
 silio iurisperitorum adhibito, Caro-
 lus iudicabat; tum ecclesiasticorum ca-
 nonum auctoritate; tum quia sine ea
 potestas ecclesiastica minime libera
 videbatur; neque plene poterat vi-
 tiorum licentia coerceri, aut episcopa-
 le munus administrari. vt autem omnem
 perturbationem, quæ publice posset
 existere, quoad fieri posset, impedi-
 ret; simul, vt opinor, apud se quodam-
 modo magistratus excusans, qui non
 satis antea plene vim, & effectum sa-
 cræ potestatis experti esset; priuatis
 amicisque tantum officijs ius suum de-
 monstrare, tuerique studebat. ac Du-
 cis in primis pietate perfecit; vt ne-
 que litteris pontificijs quidquam in-
 ferretur impedimenti; neque consti-
 tutionum synodalium editioni, pro-
 mulgationique quicquam resisteret. Ha-
 rum volumina vndique postulata, &

toto pene christiano orbe, breui tempore disseminata, magno vbique vsui fuerunt; ad concilia per ecclesias celebranda; optimaque leges, clericis, populisque eorum imitatione scribendas; quibus christiani mores, religiofaque vita restitueretur. Omnes enim quicumque ecclesiasticæ disciplinæ studiosi erant, eas cupide legabant: & ex eo quasi fonte Episcopi suarum constitutionum scriptionem, gubernationisque rationem deducebant. Pius ipse Pontifex decreta omnia probauit; laudauitque; ac non exiguum eorum partem à religiosis quoque viris seruari iussit, Archiepiscopali potestate solutis. Et vero inter omnia, quæ Carolus postea edidit, prouincialium constitutionum volumina, illud non minus rerum multitudine, ac grauitate, tum explicandi etiã ratione; quàm loco, reliquis præstare omnibus existimatur: tam multa enim libro illo, tamque præclara Carolus complexus est, de officio, cultuque Deo, diuinisque rebus debito, siue conseruando, siue restituendo; de retinendæ christianæ fidei cura; de sacerorum munerum functionibus rite, decoreque obeundis; de Episcoporum, clericorumque omnium vita, moribus, officijs; de virginum disciplina; de foro Ecclesiastico; de certis criminibus, & corruptelis in populo tollendis; eaque omnia tam eleganter explicata sunt; vt mirarentur omnes, tam celeritate Carolum tantam rem cõficere potuisse. Sed magistratum manibus liberatæ constitutiones, in clerum inciderunt; in clerum inquam ecclesiarum vrbis; qui, licet ecclesiæ maioris collegium ab eo pie, prudenter que dissentiret; à decretis appellauit, quæ ad se pertinerent. quod idem fori ecclesiastici notarij fecere in ijs, quæ de ipsorum officio statuta erant. Per idem tempus virginum cõnobia, eum viseret; omniaque sancte conformare, quod Ormanetus antea cõ-

perat, conaretur; ad sacri Tridentini concilij canones, Mediolanensisque synodi præscripta; tum ad eius constitutionis normam, quam ex ipsius Caroli, Ormanetique consilio de cõnobijs eiusmodi claustris tum Pontifex ediderat; eius item rei multi sese aduersarios intenderunt. Regulares in primis viri pro monasterijs sibi creditis, quæ decem & octo numero sunt, reclamationibus; & ex ipsis virginibus multæ, quibusdam præsertim suasoribus, quos minime omnium decebat; resistere; & per propinquos suos Caroli conatus impedire curarunt, vt re ad ipsum quoque ciuitatis consilium relata; de legato, vel saltem litteris ad Pontificem mittendis consultaretur. quamquam paulo post ipsæ virgines, partim pijs cohortationibus, partim etiam animaduersione, cesserunt; non Carolo dicam, eiusue decretis; sed dignitati, salutique suæ: quam & illæ, & earum defensores, & propinqui, siue falsæ libertatis desiderio, siue iuris tuendi cupiditate, siue disciplinæ ignoratione, in periculum sæpe adducere conantur: vt defendentes verius oppugnent; defendant vero qui videntur aduersari, quod exitus docuit: non enim earum animis tantum, sed corporeis quoque bonis, & commodis consuluit restituta disciplina. His omnibus addebatur, quod magnam Carolo difficultatem afferebat. multi enim eius in rebus agendis studium, atque ardorem, nimium esse dicebant: seuerius punire; grauiora passim imponere, quam æquitati conueniret: sibi minus etiam quam alijs parcere. erant qui fieri pleraque affirmarent, ad captandum nomen, famamque sanctitatis colligendam; occultorum scilicet vitiorum etiam suspensionem mouentes. æquiores iudicium, & prudentiam requirebant: ætati, consilijque religiosorum hominum errorem tribuebant, qui publicæ adm-

nistra-

nistrationis vsu carerent. Huiusmodi sermones alios ad imitandum, alios ad obsequendum tardiores efficiebant: ad contradicendum etiam paratiores, qui sibi id vsui fore putarent. Sed si quid acrius ille faceret; ita ferre videbatur suscepti negotij ratio; tum ea mens, quam præcipuo munere Deus ei dederat. magna & inueterata corruptela, magnum conatum, labores postulabat. frangenda erat obstinata quorundam voluntas; & audacia: quod esset exemplo ceteris; & ad facilem, expeditamque gubernationem, in posterum valeret. neque vero valde mirum; vel ex iniustata disciplina, licet optima; vel ex perturbatis animis, oriri obrektiones, & maledicta. mirum vero si magistri conditionem discipulus aliquo modo non subiret. Sed quid animi, consilijque tum Carolo esset; ipse literis ad Antislitem datis aperuit: qui libere illum monuerat; & amanter: Quod se monuisset, illi se plurimum debere: cupere vero, vt demonstraret explicatius; qua potissimum assequeretur via; vt in se ipso, alijsque regendis modum retineret. sibi quidem illud valde esse propositum: licet aliud vulgo fere putaretur; neque id fortasse sine causa, ob eam, qua ipsis inijs utebatur agendi rationem. In ecclesia namque Mediolanensi, quasi vinea inculta, vepribus, & dumetis omnia reperta esse adeo impedita; vt tanto proposito labore, neque sibi parere posse videretur; & in alios facilitatem, lenitatem sæpe cogeretur omittere: quo tum quæ praua erant tollerentur; tum bona etiam, & fructuosa; quæ quidem essent, confirmarentur; quæ vero non essent, sererentur. sibi certe, si dicere oporteret, à benignitate recessisse non videri. sed nolle suo tamen iudicio fidem adhibere: immo rogare, vt quemadmodum amauerat, in quo sincerum illius agnoue-

rat erga se amorem; ita consilio iuaret; libereque moneret, qua ratione posset in posterum non offendere. nihil sibi gratius accidere posse. scire etenim nemini difficilius subueniri, quam ei, qui consilium accipere nolit. Dolebat vero Carolus vehementer, ceptum feliciter rerum salutaris cursum eiusmodi contentionibus, atque obrektionibus non parum impediri; multosque non tam voluntati, studijsque episcopalibus, quam salutis suæ, vel patriæ bono repugnare. Sed patientiæ, religiosæque fructum abiectionis inde capiebat: ac contra aduersa omnia, Deo fretus, constantiam retinebat suam. tum vero precationibus. quotidianisque virtutum, & sanctitatis accessionibus, præclaris item ad suorum salutem actionibus, diuinam opem studiosius implorabat. nempe illud Prophetæ imitabatur: Ego autem cum mihi molesti essent, in duebar cilicio. Præter ea quæ ad corporis duritiem pertinebant; quibus sese magis in dies exercebat: mensam, & omnem vitæ, domusque suæ cultum, ita conformauit, vt provincialis concilij decreta lōge iam superaret. Qui ei propius inferuiebant, eos tunc quidem clericali habitu, saltem cum ministrarent, esse statuit. Cum in alijs omnibus ad sanctorum virorum tenuitatem, paupertatemque quotidie propius accederet; in apparatu quoque itineris, & comitatu idem faciebat: cum enim ad viginti duos equites, pedites multos secum haberet: cum ad diocesanas ecclesias visendas profectus esset; præter mulos, qui supellectilem portarent; nimiumque id existimaret: paulatim numerum ita minuit; vt in reditu non amplius omnino, quam duodecim, vnumque elitellarium multum duxerit. Supellectili illa sua pretiosissima, planeque regia se se spoliavit. plurima Romæ, & Medioliani per ecclesias distribuit; per istromata; lectorum conopea; ymbacula,

quæ

quæ solent amplitudinis causa in aulis haberi; instrumenta, vasaque argentea. Statuas, earumque partes plurimas, antiquæ artis pulcherrima monumenta, sacris item locis addixit, ut venderentur. reliqua ipse vendi iussit, pretiumque in sacros, pioque usus erogari. extant ex donis illis inter alia in ecclesia maiore Mediolanensi; aulæ ad celebriorem eius ornatum, sericis, aureisque filis contexta; figurisque sacras veteris testamenti historias referentibus, variata: vasa argentea aurata maxima, ad Pontificalium sacrorum apparatus exponenda: instrumentum pacis rite in ecclesia dandæ pulcherrimum, & pretiosissimum. Sacerdotijs item se abdicare instituit; quia propter animarum curam, vel monasteriorum rectionem, aut iuris dicendi munus; integre illi administrationi satisfacere sibi non posse videbatur: simul bonos, eruditosque viros ea ratione remuneraturus, quorum fidei, fructuosaque opera diu usus erat: omnino, ut quod de pluribus non habendis beneficijs, tum antiquis, tum novis Ecclesiæ legibus sancitum erat, ex amplissimis ipse Ecclesiæ sanctæ principibus, ad plurimorum documentum, plenius exequeretur. Ea igitur pleraque Pontificis auctoritate quibusdam familiaribus suis distribuit; viris probitate, litteris, ingenioque admodum probatis; de quibus alius erit singillatim dicendi locus. nonnulla ex monasticis, quæ commendationis ei nomine tributa fuerant, monachis ipsis libere dimisit. reliquis familiaribus, prout iustum esse iudicavit; tum litteratis alijs viris, & Cardinalibus ite egentibus, varias ex fructibus constitui curavit pensiones. quibus ex sacris vectigalibus dandas non existimavit, ijs ex patrimonio suo statuit pensari. Dimittebat ea sacerdotia libere Pontifici: virosque tantum nominabat; quibus ea conferri probaret: qui quidæ sacro

muneri apti, & ad loca, ecclesiæ sue ipsas incolendas, ut opus erat, essent expediti. Pontifex autem eius minime obsecrantis testimonio, voluntati que facile assentiebat. quibusdam etiam, nemine demonstrato cum cessisset. Pontifex quibus visum fuisset, assignabat. Pensiones præterea nonnullas, quas ex varijs ecclesijs in Italia, Lusitania, Belgio solebat exigere, liberaliter ecclesiarum commodo, quæ tenues habebant fructus, remisit. Hæc primo ipso Pij Quinti tempore Carolus cum instituisset; exequi deinceps perrexit; ut alijs locis demonstrabit.

Quæ clerus contra concilij decreta Romæ proposuerat, facile reiecta sunt. Verum cum Senatu pl^o negotij fuit: qui Regij iuris, quæadmodum asseuerabat, tuendi studio, in sua permanebat sententia: Archiepiscopo ius non esse, siue apparitores armatos habendi; siue laicos; excepta fidei causa, sine Magistratibus comprehendendi. In quo tum iuris, tum facti controversia erat: nam utraq; pars, quod pro ea faciebat, id præteritis temporibus consuetum esse dicebat; sibi que testimoniorum subsidio, iuris controversi possessionem vindicare conabatur. Carolus, qui iurisperitorum sententia, ius de quo agebat, & iuris ite possessionem, ecclesiæ tribui intelligebat; quidquid iuris, factive pro ecclesia suppetebat, ad Pontificem referri curavit; ut quid agendum esset Apostolica auctoritate statueret; quod accepturum facile pro sua pietate seruaturumque; Senatū confidebat. neque interim agere priuatim cum Senatoribus omittebat; & sui iuris argumenta commonstrare; si priuato posset res officio componi. Ex altera parte res ad Philippum Regem cum per eius ministros delata esset; Carolus quoque, ne quid temere facere videretur, per litteras, & per Apostolicum internuncium in Hispanijs commorantem, consilium in eo genere suum aperuit; & quæ pro iure Ecclesiæ fi-

Iuris Ecclesiastici controversia grauius excipitur. CAP. II.

dem